

Vjerska sloboda u Zakoniku kanonskoga prava i u zakonodavstvu RH

ZDENKO ILIĆ*

UDK: 261.7:348
261.7:340.134
Pregledni rad
Primljeno:
26. rujna 2013.
Prihvaćeno:
2. prosinca 2013.

Sažetak: Čovjek kao razumsko biće, ostvaruje sebe i svoje postojanje kroz kategorije prostora i vremena; prostora – u društvenoj i vjerskoj zajednici, te u konkretnom trenutku vremena u kojemu živi. Jer on, po svojoj naravi, teži za ostvarivanjem sebe samoga u punini, obje zajednice – i društvena i vjerska – imaju tešku odgovornost pomoći mu pritom, napose kroz određene pravne izričaje kojima mu to garantiraju i daju mu prava da u tomu uspije. Jedno od tih prava jest i njegova sloboda na vjeru i ispovijedanje vjere. Stoga ovaj članak želi u bitnim crtama prikazati na koje sve to pravne načine čovjek – osoba – vjernik – ima slobodu i prava da svoja vjerska uvjerenja ispovijeda i živi po svojoj savjesti i prema kanonskim normama, odnosno državnim zakonima. U prvom dijelu ovoga rada govori se o zakonodavstvu Katoličke crkve i njezinu pravnom reguliranju slobode na izričaj i življenje osobne i zajedničarske vjere, a u drugom kakav je pristup Republike Hrvatske prema vjerskoj slobodi općenito, izrečen u pojedinim zakonima i aktima, te kakav prostor slobodnoga djelovanja imaju vjerske zajednice koje djeluju na njezinu teritoriju.

Ključne riječi: ljudska prava, vjerska sloboda, savjest, Katolička crkva, Zakonik kanonskoga prava, Zakonodavstvo Republike Hrvatske, vjerske zajednice, ugovori, zakoni.

Uvod

Svaka država, a ujedno i vjerska zajednica, u svojem pravnom uređenju štiti i jamči osnovna ljudska prava, kao što su sloboda i jednakost u dostojanstvu osobe, bez obzira na rasu, boju kože, spol, dob, jezik, vjeru ili političko uvjerenje. Iako ne postoji opći konsenzus koja su to temeljna prava koja vrijede za svakog čovjeka – uvijek i svugdje – ona se ipak mogu sažeti u sljedeće izričaje: pravo na život, pravo na cjelovitost ljudske osobe, pravo na slobodu, pravo

* Dr. sc. Zdenko Ilić,
Katolički bogoslovni
fakultet u Đakovu
Sveučilišta J. J.
Strossmayera u Osijeku,
P. Preradovića 17, 31400
Đakovo, Hrvatska, zdenko.
ilic@os.t-com.hr

na slobodu mišljenja i govora, pravo na obrazovanje, pravo na rad, pravo na plaću, pravo na vjeru, itd.

Upravo pravo na slobodu vjere i vjersko izražavanje tema je ovoga izlaganja. Drugi vatikanski sabor, u svojoj Deklaraciji o vjerskoj slobodi, *Dignitatis humanae*, u broju 2 svečano izjavljuje:

»Ovaj Vatikanski sabor izjavljuje da ljudska osoba ima pravo na vjersku slobodu. Takva se sloboda sastoji u tomu što svi ljudi moraju biti slobodni od pritiska bilo pojedinaca, bilo društvenih skupina ili bilo koje ljudske vlasti, i to tako da u vjerskoj stvari nitko ne bude primoravan da radi protiv svoje savjesti ni sprječavan da radi po svojoj savjesti, privatno i javno, bilo sam, bilo udružen s drugima, unutar dužnih granica. Osim toga izjavljuje da pravo na vjersku slobodu ima uistinu svoj temelj u samom dostojanstvu ljudske osobe kako je poznajemo i iz objavljene Božje riječi i iz samoga razuma.«

Zakonik kanonskog prava, proglašen 1983. godine, u kan. 768 § 2. nalaže navjestiteljima Božje riječi da:

»vjernike upoznaju i s naukom koji izlaže crkveno učiteljstvo o dostojanstvu i slobodi ljudske osobe, o jedinstvu i trajnosti obitelji i njezinim zadacima, o obvezama koje imaju ljudi povezani u društvo, kao i o uređivanju vremenitih stvari prema redu koji je utvrdio Bog.«

I Ustav Republike Hrvatske, pod naslovom Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda, u čl. 14. jamči:

»Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki.«

Temeljeći se na ovim dokumentima, želimo dati analizu kakav je odnos zakonodavstva Katoličke crkve prema vjerskoj slobodi pojedinca ili zajednice, odnosno kojim to zakonima i pravnim odredbama Republika Hrvatska regulira pitanje prava na slobodu vjere i vjerskog uvjerenja.

VJERSKA SLOBODA U ZAKONODAVSTVU KATOLIČKE CRKVE

Zakonik kanonskoga prava iz 1983. godine (dalje u tekstu ZKP) ne donosi konkretnu pravnu definiciju pojma vjerske slobode niti o njoj sustavno razlaže, nego je promatra u vidu nauka o dostojanstvu i slobodi ljudske osobe (kan. 768), koje se konkretno očituje u različitim pravnim činima koje krštena osoba u Kristovoj crkvi izvršava (usp. kan. 96). Stoga, govor o vjerskoj slobodi treba promatrati u

svjetlu pojedinih kanona ZKP-a – njih pedesetak – koji kroz prizmu prava i obveza vjernika-članova Katoličke crkve izravno i neizravno određuju njezino konkretno djelovanje.

Na temelju tih kanona (o kojima nešto više kasnije) govor o vjerskoj slobodi možemo promatrati kroz dva vida – kroz osobnu slobodu pojedinca i kroz društvenu slobodu same vjerske zajednice, i to tako da: »neke od tih sloboda obvezuju građansko društvo da ih vjernicima prizna i osigura njihovo ostvarenje, a druge – ukoliko spadaju na čisto crkveno područje, Crkva treba ostvariti unutar zajednice povjerenih joj vjernika.«¹ Ukoliko se radi o Katoličkoj crkvi kao vjerskoj zajednici, tada govor o slobodi vjere uključuje tri elementa: slobodu izražavanje vjere, slobodu promicanja vjere i slobodu slavljenja vjerskog obreda ili kulta.

1. Sloboda izražavanja vjere

Kada se radi o prvom elementu – slobodi izražavanje vjere, treća knjiga ZKP-a, pod nazivom *Naučiteljska služba Crkve*, u uvodnom kanonu 747. kaže da je zadaća Crkve objavljenu istinu o Bogu i čovjeku, sadržanu u pokladu vjere, sveto čuvati, dublje istraživati, vjerno naviještati i tumačiti. To je prirodno i neovisno pravo Crkve. Osim toga, njezina je dužnost i pravo naviještati i čudoredna načela s obzirom na položaj i stanje ljudske osobe u društvu te vršenje njezinih temeljnih prava (usp. DH 14; GS 76).

Jer je čovjek po naravi tražitelj istine o Bogu i njegovoj Crkvi. Jednom, kada ju nađe, ima pravo i dužnost prigrliti je i čuvati. To njegovo pravo ostvaruje se u potpunoj slobodi vlastite savjesti i nikomu nikada nije dopušteno prisiljavati ga na takav izbor (usp. kan. 748 § 2.). Nažalost, pitanje vlastite slobode vjere i njezina izražavanja, utemeljena na vlastitoj savjesti jest »područje ljudskoga bića na kojem se vrlo često različitim postupcima i prisilama želi utjecati na čovjeka da ne postupa kao biće od Boga obdareno razumom i slobodnom voljom te da se u njemu uguši bilo kakva osobna i slobodna odgovornost.«² Stoga je pitanje savjesti kao moralna norma u slobodnom izričaju vjerske ispovijesti *conditio sine qua non* bilo kojeg pravnoga uređenja. U tom smjeru nastavlja crkveni zakonodavac kada u kan. 787 § 2. nalaže misionarima da pri navještaju poruke Kristove onima koji ne vjeruju poštuju njihovu slobodu izbora prihvaćanja kršćanske vjeroispovijesti riječima: »Neka se brinu da one koji su, prema njihovu sudu, spremni prihvatiti evanđeoski navještaj pouče u vjerskim istinama, tako da im se, ako slobodno zamole, može dopustiti krštenje.«

¹ M. BIŠKUP, Vjerske i vjerničke slobode po novom Kodeksu, u: *Bogoslovska smotra* 54(1984.)2-3, str. 432-439., ovdje str. 432.

² *Isto*, str. 436.

Da bi osoba uopće mogla doći do ostvarivanja toga prava, potrebno je da postane i njezinim članom po sakramentu krštenja. Naime, kanonski položaj fizičkih osoba određuje se na temelju primljenoga krštenja. Kan. 96 izjavljuje: »Čovjek se krštenjem pritjelovljuje Kristovoj Crkvi i postaje u njoj osoba, s dužnostima i pravima koja su kršćanima, uzevši dakako u obzir njihov položaj, vlastita, ako su u crkvenom zajedništvu i ako to ne priječi zakonito donesena kaznena mjera«. Stoga, primljenim krštenjem osoba postaje članom Crkve i time stječe svoju vjersku pravnu sposobnost. Njezina pripadnost i zajedništvo s Kristovom Crkvom očituje se u tri elementa: u ispovijedanju vjere, sakramenata i crkvenoga upravljanja (usp. kan. 205). Time su ostvareni svi preduvjeti kako bi krštena osoba, tijekom svojega duhovnog i ljudskog sazrijevanja, u potpunosti mogla izvršavati svoja prava i obveze u Crkvi.

Ukoliko neka osoba biva krštena u latinskoj Crkvi (usp. kan. 11), tada ona dobiva sva prava i dužnosti koja joj pripadaju na temelju zakona i normi sadržanih na više mjesta u ZKP-u. O temeljnim obvezama i pravima krštenih vjernika napose se govori u drugoj knjizi ZKP-a, *Božji narod*, pod prvim naslovom *Obveza i prava svih vjernika*, u kann. 208-223. Na što je to sve kršteni vjernik u latinskoj Crkvi vezan i kakav mu se pruža prostor djelovanja, zakonodavac se ovako izjasnio:

1. načelo jednakosti svih vjernika s obzirom na dostojanstvo i djelovanje u izgradnji Kristova tijela, svatko prema svojem položaju i službi (kan. 208);
2. vjernici imaju obvezu čuvanja zajedništva s Crkvom u obdržavanju onih dužnosti koje im u Crkvi pripadaju (kan. 209);
3. obveza posvećenja vlastitoga života te promicanja rasta Crkve i njezina posvećenja (kan. 210);
4. obveza i dužnost univerzalnoga širenja božanske poruke spasenja svim ljudima (kan. 211);
5. obveza slijediti vlastite pastire s kršćanskom poslušnošću uz slobodno izražavanje svojih duhovnih potreba i želja te slobodno očitovanje mišljenja o onom što je za dobrobit Crkve (kan. 212);
6. vjernici imaju pravo na primanje duhovne pomoći od svojih pastira, duhovne pomoći koja napose proizlazi iz Božje riječi i sakramenata (kan. 213);
7. pravo na vlastiti obred i oblik duhovnoga života (kan. 214);
8. sloboda osnivanja i vođenja društava (kan. 215);
9. pravo na promicanje apostolskoga života i djelovanja (kan. 216);
10. pravo na kršćanski odgoj (kan. 217);
11. sloboda istraživanja svetih znanosti te iznošenja svojega mišljenja (kan. 218);
12. sloboda na izbor životnoga staleža (kan. 219);

13. pravo na dobar glas i vlastiti intimitet (kan. 220);
14. zahtijevati i braniti osobna prava na mjerodavnom crkvenom sudu te pravo da ne bude kažnjen, osim prema zakonskoj odredbi (kan. 221);
15. obveza pomagati Crkvi u njezinim potrebama te obveza promicanja društvene pravednosti (kan. 222);
16. obveza unaprjeđenja općega dobra i poštivanje tuđih prava (kan. 223).

Određene pravne norme o slobodnom djelovanju osobe nalazimo i u prvoj knjizi ZKP-a, u *Općim odredbama*, napose kada je riječ o postavljanju pravnoga čina. Naime, kan. 125 § 1. kaže da »čin koji obavlja osoba pod utjecajem vanjske prisile, kojoj se nikako ne može oduprijeti, neka se smatra neučinjenim«. Razlog tomu je taj što se za valjanost nekog pravnoga čina traži da bude svjestan, slobodan i voljan te da mu zakon priznaje određene pravne učinke. Kao primjer navodimo kan. 170. koji za valjanost izbora pri popunjavanju neke crkvene službe zahtijeva da on bude slobodan: »Izbor u kojemu je sloboda na bilo koji način stvarno spriječena po samom je pravu nevaljan.« Zakonodavac ide dalje kod tumačenja slobodnoga izbora te u kan. 172 § 1., 1° donosi preduvjete za valjanost glasa koji, između ostaloga, treba biti slobodan. Takav slobodan izbor i glas traži se npr. kod izbora ispovjednika u sjemeništu (usp. kan. 240 § 1.³), kod izbora članova za prezbiterско vijeće (usp. kan. 497 § 1. i 3). Sprječavanje ili ograničenje slobode izbora može dovesti i do određenih kaznenih posljedica. One su pak predviđene u *Kaznenim mjerama*, šestoj knjizi ZKP-a. Prema kan. 1375, »oni koji sprječavaju slobodu crkvenoga služenja ili izbora ili crkvene vlasti ili zakonitu upotrebu posvećenih i drugih crkvenih dobara, ili zastrašuju izbornika ili izabranog ili onoga tko je vršio vlast ili crkveno služenje mogu se kazniti pravednom kaznim«. Na istoj je liniji i kan. 1397 koji predviđa kažnjiva djela protiv ljudskog života i slobode: »tko počini ubojstvo, ili tko silom ili prijevarom otme ili osakati ili teško rani čovjeka, neka se kazni oduzećima i zabranama ..., prema težini kažnjivoga djela.«

Drugi primjer slobodnoga pravnog čina nalazimo kod podjeljivanja crkvenih službi od strane dijecezanskoga biskupa, čija je zadaća da u svojoj partikularnoj crkvi, »slobodnim podjeljivanjem popunjava crkvene službe«. To može biti župnička služba (kan. 523), služba rektora crkve (kan. 557 § 1., 563), služba dekana (kan. 554 § 3.). Ovdje treba naglasiti da je pitanje slobodnoga djelovanja obostrano – i od strane mjerodavne crkvene vlasti koja slobodno podjeljuje neku crkvenu službu

³ Služba i uloga duhovnika u sjemeništu od ključne je važnosti za pripravnike na Sveti red. Osim te službe, zakonodavac predviđa i druge svećenike i ispovjednike koji su na raspolaganju pitomcima za njihov duhovni rast. Njima se, pak, mora osigurati da u svojoj savjesti slobodno mogu izabrati i druge svećenike za svoj hod i osobno sazrijevanje bilo prema kleričkom, bilo prema redovničkom staležu (usp. kann. 239 § 2.; 240 § 1.; 630 1 §., 985).

i od strane onoga koji je prima. Osim slobodnim podjeljivanjem, pojedine crkvene službe mogu se povjeriti i nakon predlaganja, ali uz uvjet da »nitko ne bude predložen protiv svoje volje; stoga onaj tko je predstavljen za predlaganje, upitan za mišljenje, osim ako u osam iskoristivih dana odbije, može biti predložen« (kan. 159).

Sloboda se traži i kod svetog ređenja. Kan. 1026 propisuje sljedeće: »Da bi netko bio ređen, treba da ima potrebnu slobodu; ne smije se nitko ni na koji način, ni zbog bilo kojeg razloga siliti da primi redove, niti odvrćati od ređenja onaj tko je kanonski sposoban.« Ovaj kanon je na tragu kan. 219, koji donosi opće načelo da »svi vjernici imaju pravo slobodno, bez ikakve prisile, izabrati životni stalež«. Osim kleričkoga, vjernici mogu slobodno izabrati i stalež posvećenoga života, jasno, ukoliko ispunjavaju za to predviđene uvjete, propisane u kan. 597, § 1.: »U ustanovu posvećenoga života može biti primljen svaki katolik ispravne nakane, koji ima osobine koje se zahtijevaju općim i vlastitim pravom, a nije spriječen nikakvom smetnjom.« Slično, kada se radi i o slobodnom izboru ženidbenoga staleža: »Ženidbu mogu sklopiti svi kojima se pravom to ne zabranjuje.« (kan. 1058)

Slobodno potraživanje svojih prava predviđeno je i u sudskom postupku, kada svaki vjernik može svoj spor, parnični ili kazneni, u bilo kojem stupnju suđenja podnijeti Svetoj Stolici na suđenje ili od nje tražiti da ga pokrene (usp. kan. 1417 § 1.).

2. Sloboda promicanja i istraživanja vjere

Osim slobode izražavanje osobne vjere, svaki član Crkve ima pravo i slobodu na promicanje kršćanske vjeroispovijesti i moralno-etičkih vrijednota koje su utkane u društvenu i vjersku zajednicu. Da bi to svoje poslanje mogli izvršiti u Crkvi i u svijetu, kan. 227. donosi pravnu odredbu kojom »vjernici laici imaju pravo da im se u stvarima zemaljske države prizna ona sloboda koja pripada svim građanima (...) neka se brinu da svoje djelovanje prožmu evanđeoskim duhom«.

To promicanje vjere, prožeto evanđeoskim duhom, događa se na nekoliko razina: naviještanjem Božje riječi čime se stvaraju uvjeti za misijsku djelatnost Crkve, zatim katoličkim odgojem u raznim obrazovno-školskim ustanovama te koristeći razna tehnološka sredstva i društvene komunikacije u osobnom i zajedničarskom rastu vjere pojedinca i zajednice kojoj on pripada.

O naviještanju Božje riječi govore kann. 756-780, smješteni u treću knjigu ZKP-a (Naučiteljska služba Crkve). Odgovornost u naviještanju Božje riječi spada na čitav Božji narod, na sve članove Crkve, bez obzira na njihov hijerarhijski stalež i službu. I zaređeni službenici klerici, i članovi ustanova posvećenoga života, i vjernici laici, na temelju krsnoga poziva, imaju obvezu naviještati kršćanski nauk. To naviještanje događa se napose na svetim mjestima, određenim za bogoštovlje, u kojima Crkva

ima potpunu slobodu i samostalnost »vršiti svoje ovlasti i službe« (kan. 1213). Svima onima koji dolaze na takva mjesta, neka pristup bude slobodan i besplatan (usp. kan. 1221).

Pritom trebaju koristiti ona sredstva koja su im po službi i staležu prikladna i moguća (usp. kan. 761), kao što su:

- propovijedanje i katehetsko poučavanje (kann. 762-772; 773-780);
- izlaganje kršćanskoga nauka u školama (kann. 796-806);
- izlaganje kršćanskoga nauka na akademijama, raznim konferencijama i sastancima (kann. 807-821);
- tisak i ostala sredstva društvenoga priopćavanja (kann. 822-832).

Time se ujedno ostvaruje i temeljno misijsko poslanje Crkve, potvrđeno u kan. 211, a to je da »božanska poruka spasenja sve više i više dopre do svih ljudi svih vremena i svega svijeta«. Osim posvećenih službenika Crkve, pritom veliku ulogu imaju i vjernici laici. Naime, na temelju kan. 215., crkveni zakonodavac daje im slobodu da osnivaju i vode vjernička društva. I laici i klerici mogu osnivati vjernička društva, čiji je svrha da »zajedničkim djelovanjem teže za njegovanjem savršenijega života ili promicanjem javnoga bogoštovlja ili kršćanskoga nauka ili drugih djela apostolata« (kan. 298).

Da bi se to moglo ostvariti, potreban je odgovarajući ljudski i vjerski odgoj, koji je danas jedan od gorućih problema našega društva. Sâm ZKP govori na više mjesta o odgoju, njegovim vrstama i načinu odgoja:

- kršćanski odgoj (kann. 217; 226, § 1);
- katolički odgoj (kann. 793-795);
- ćudoredni odgoj (kann. 799; 804, § 1);
- vjerski odgoj (kann. 799; 804, § 1);
- kulturni odgoj (kan. 1136);
- društveni odgoj (kan. 1136);
- fizički odgoj (kan. 1136).⁴

Kada se radi o katoličkom odgoju, kan. 793 u dva paragrafa donosi temeljno pravo roditelja i onih koji ih zamjenjuju da slobodno izaberu sva ona sredstva i ustanove preko kojih se »mogu prikladnije brinuti za katolički odgoj djece«. U tomu im moraju pomoći i pastiri duša (usp. kan 794) a »odgoj mora ići za cjelovitim obli-

⁴ Usp. N. ŠKALABRIN, *Naučiteljska služba Crkve*, skripta, Đakovo, 2010., str. 28.

kovanjem ljudske osobe« (kan.795) da bi se osposobili za kvalitetnije i aktivnije sudjelovanje u društvenom životu.

Kako bi uopće postojala mogućnost slobodnog izbora za katolički odgoj djece i mladih, država im to mora omogućiti, jer ono pripada temeljnim pravima čovjeka, koje je potvrdila Opća deklaracija o pravima čovjeka iz 1948. godine.⁵ I Ustav Republike Hrvatske, u čl. 26., stavku 3 izričito kaže: »Roditelji imaju prvenstveno pravo da biraju vrstu obrazovanja za svoju djecu.«

Osim toga, na temelju kan. 797, roditelji imaju pravo na slobodu izbora škole, a građansko ih društvo u tomu mora zaštititi i mora im pomagati. Kako ćemo kasnije vidjeti, RH se Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 2002. godine obvezala na slobodno vršenje prava na vjerski odgoj djece i mladih u odgojno-obrazovnim ustanovama.

3. Sloboda slavljenja vjerskoga obreda i kulta

Kako smo već vidjeli u kan. 96, Općih odredaba prve knjige ZKP-a, čovjek se krštenjem pritjelovljuje Kristovoj Crkvi, postaje u njoj osoba sa svim dužnostima i pravima koja joj pripadaju. Kan. 111 govori o obrednoj pripadnosti krštene osobe određenoj crkvenoj zajednici. Naime, prema nauku Drugoga vatikanskog sabora, Crkva je jedna, ali zbog bogatstva različitosti discipline, liturgije i duhovno-teološke baštine, u njoj postoje različiti obredi (usp. LG 23). Dva su temeljna obreda Katoličke crkve: zapadni ili latinski te istočni obred. Katoličkoj crkvi zapadnoga ili latinskoga obreda pripadaju rimski obred, ambrozijanski (Milano), mozarapski ili vizigotski (Toledo u Španjolskoj) te kartuzijanski obred (kartuzijanci). Ovi obredi ne sačinjavaju obrednu samosvojnu Crkvu *sui iuris*. S druge pak strane imamo Katoličku crkvu istočnoga obreda (njih 22), koje su podijeljene u 5 velikih istočnih liturgijskih tradicija i obreda: aleksandrijski, antiohijski, armenski, bizantski i kaldejski.

⁵ Opća deklaracija o pravima čovjeka. Usvojena i proklamirana rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda 217A (III) od 10. prosinca 1948. g. Ratificirana Sl. l. br. 7/1971. Član 26.: »(1) Svatko ima pravo na obrazovanje. Obrazovanje treba biti besplatno bar u osnovnim i nižim stupnjevima. Osnovno obrazovanje treba biti obvezno. Tehničko i stručno obrazovanje treba biti općenito pristupačno, a više obrazovanje treba također biti svima pristupačno na temelju sposobnosti.

(2) Obrazovanje treba biti usmjereno na puni razvitak ljudske ličnosti i na učvršćivanju poštivanja čovjekovih prava i osnovnih sloboda. Ono treba unaprjeđivati razumijevanje, snošljivost i prijateljstvo među svim narodima, rasnim i vjerskim skupinama, i treba unaprjeđivati djelatnost Ujedinjenih naroda na održanju mira.

(3) »Roditelji imaju prvenstveno pravo da biraju vrstu obrazovanja za svoju djecu.«

Zbog te bogate obredne različitosti, kan. 111 u 2 paragrafa precizira pripadnost osobe Katoličkoj crkvi latinskog obreda na sljedeći način: »Primanjem krsta pribraja se latinskoj Crkvi dijete roditelja koji joj pripadaju ili, ako joj jedno od njih ne pripada, oboje složno izaberu da se dijete krsti u latinskoj Crkvi; ako pak nema složne volje, dijete se pribraja obrednoj Crkvi kojoj pripada otac.« (§ 1.) Dakle, ovdje se radi o djetetu koje nije navršilo 14 godina života. Ono prima krštenje u onoj obrednoj Crkvi kojoj njegovi roditelji pripadaju. Ukoliko se radi o osobi koja je navršila 14 godina života, tada ona može slobodno izabrati da: a) ili bude krštena u latinskoj Crkvi; b) ili u drugoj samosvojnoj obrednoj Crkvi. Nakon što izabere obrednu Crkvu, krštenjem će postati njezinim članom (§ 2.).

Međutim, zakonodavac je previdio i slučaj prijelaza u drugu obrednu Crkvu nakon primljenoga krštenja. Kan. 112 u § 1. kaže da je preduvjet prijelaza dopuštenje Apostolske Stolice i to u sljedećim slučajevima. Ako se radi o latinskom ženidbenom drugu, bilo zaručniku ili zaručnici, koji u trenutku sklapanja ženidbe ili dok ona traje, izjavi da želi prijeći u samosvojnu obrednu Crkvu svojega ženidbenog druga, on to može učiniti. Nastavlja kan. 112, br. 2: kada ženidba prestane (ili smrću ženidbenog druga ili oprostom od tvrde i neizvršene ženidbe ili izvršnom sudskom presudom o ništavosti ženidbe), isti se može slobodno vratiti u latinsku Crkvu.

Drugi slučaj promatra krštenu djecu gore spomenutih roditelja prije navršenih 14 godina života te predviđa tri slučaja u kojima se ostvaruje prijelaz:

- a) djeca onih roditelja koji su dobili dopuštenje prijelaza u drugu obrednu Crkvu od Apostolske Crkve;
- b) djeca latinskoga ženidbenog druga koji je prešao u istočnu Crkvu supruga te
- c) kod mješovitih ženidaba, djeca katoličke stranke koja je zakonito prešla u drugu obrednu Crkvu, iako su krštena u latinskoj Crkvi, nakon prijelaza roditelja u drugu obrednu Crkvu, isto se događa i s njima snagom zakona.

Ako se radi o djeci koja su navršila 14 godina života, ona se mogu vratiti u latinsku Crkvu.

Evo ukratko još nekih odredaba s obzirom na slobodan izbor vjerskoga obreda, liturgijsko-pravne posljedice pripadnosti određenom obredu te briga mjerodavnih crkvenih vlasti:

- briga dijecezanskoga biskupa za vjernike drugoga obreda (kan. 383 § 2.);
- potreba osnivanja partikularne Crkve različite po obredu vjernika (kan. 372 § 2.);
- osnivanje osobnih župa s razloga obreda (kan. 518);

- imenovanje posebnoga biskupskog vikara za vjernike drugog obreda (kan. 386 § 2.; 476);
- obveza služitelja slavljenja sakramenata po vlastitom obredu (kan. 846 § 2.);
- mjerodavnost mjesnoga ordinarija i župnika s obzirom na prisustvovanje ženidbama u granicama svojega područja (kan. 1109);
- zabrana davanja otpusnoga pisma biskupu obreda različita od obreda kojemu pripada ređenik, bez apostolskoga dopuštenja (kan. 1021).⁶

Osim ovih kanona, postoje i drugi koji vjernicima daju slobodu primanja sakramenta i sakramentalata, bilo po latinskom bili po nekom drugom obredu. Navodimo konkretne primjere:

- ukoliko je redoviti krstitelj odsutan, tada je moguće primiti krštenja po bilo kojem obredu (kan. 861, § 2);
- primanje svete pričesti po bilo kojem katoličkom obredu (kan. 923);
- primanje potvrde (kann. 882 i 887);
- ispovijedanje grijeha zakonito odobrenom ispovjedniku po drugom obredu (kan. 991);
- sudjelovanje u euharistijskoj žrtvi po bilo kojem katoličkom obredu (kan. 923);
- primanje bolesničkoga pomazanja (kan. 1003, § 2);
- primanje sakramenata pokore, euharistije i bolesničkoga pomazanja od nekakotoličkoga služitelja ukoliko su spomenuti sakramenti valjani u njihovoj Crkvi (kan. 844, § 2);
- slobodno izabiranje neke druge crkve za sprovod koja nije župna (kan. 1177); izbor drugog groblja za pokop (kan. 1180 § 2.).

VJERSKA SLOBODA U ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE HRVATSKE

Ustav Republike Hrvatske, kao najviši pravno-politički akt te konstitutivni državni dokument proglašen je 22. prosinca 1990. godine. Nakon toga u više je navrata doživio nekoliko izmjena i dopuna i to 12. prosinca 1997., 28. ožujka 2001., 9. studenoga 2002. godine, a posljednje izmjene i dopune Ustava donio je Hrvatski Sabor 16. lipnja 2010. godine.

S obzirom na vjersku slobodu i vjeroispovijest, nije bilo izmjena niti dopuna članka Ustava o toj materiji. Izvorni Ustav iz 1990., a tako i aktualni iz 2010. godine, u čl.

⁶ Usp. N. ŠKALABRIN, *Opće odredbe*, skripta, Đakovo, 2007., str. 75.

40. sljedećim riječima pravno regulira načelo vjerske slobode: »Jamči se sloboda savjesti i vjeroispovijesti i slobodno javno očitovanje vjere ili drugog uvjerenja.« Osim toga, isti Ustav vjerskim zajednicama u Republici Hrvatskoj jamči i pravnu pomoć i zaštitu države: »Sve vjerske zajednice jednake su pred zakonom i odvojene od države. Vjerske zajednice slobodne su, u skladu sa zakonom, javno obavljati vjerske obrede, osnivati škole, učilišta, druge zavode, socijalne i dobrotvorne ustanove te upravljati njima, a u svojoj djelatnosti uživaju zaštitu i pomoć države.« (čl. 41.)

Na temelju ovih dvaju članaka zaključujemo da se Ustavom RH jamči ne samo pravo na slobodu vjeroispovijesti, nego isto tako i pravo na slobodno i javno očitovanje vjere ili drugog uvjerenja i to na trima područjima: »na području vjerskih obreda (kulta), na odgojnom području i na području dobrotvorne (karitativne) djelatnosti«⁷.

Dakle, Ustavom RH zagarantirano je pravo na slobodu vjere i vjeroispovijesti. Međutim, s vremenom se ukazala potreba za konkretnim odredbama reguliranja toga prava, ne samo pojedinca kao vjernika nego i vjerskih zajednica.

Nakon svojega osamostaljenja, Republika Hrvatska naslijedila je stari socijalistički Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, proglašen 1978. godine,⁸ kojim su se pravno regulirali položaj i organizacija vjerskih zajednica. Zbog nove političke situacije i demokratskoga pravnog uređenja samostalne RH, bilo je potrebno pravno urediti odnos države prema pojedinim vjerskim zajednicama koje se nalaze na njezinu području, pa tako i prema Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj. Stoga su RH i Sveta Stolica, uspostavom diplomatskih odnosa 1992. godine, odlučili sklopiti četiri Međunarodna ugovora kojima se regulira pravni status i djelovanje Katoličke crkve u Republici Hrvatskoj. Prva tri sklopljena su 1996. godine, a zadnji dvije godine kasnije:

- Ugovor između Republike Hrvatske i Svete Stolice o pravnim pitanjima;⁹
- Ugovor između Republike Hrvatske i Svete Stolice o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi Republike Hrvatske;¹⁰
- Ugovor između Republike Hrvatske i Svete Stolice o suradnji na području odgoja i kulture;¹¹

⁷ S. ZEC, Pravni temelj prisutnosti i djelovanja Crkve u javnosti u Republici Hrvatskoj, u: *Riječki teološki časopis* 18(2010)2, str. 387.-412., ovdje str. 394.

⁸ Usp. Narodne novine, 14/78.

⁹ Potpisan 18. prosinca 1996. Objavljen u Narodnim novinama – Međunarodni ugovori 03/97.

¹⁰ Potpisan 18. prosinca 1996. Objavljen u Narodnim novinama – Međunarodni ugovori 02/97.

¹¹ Potpisan 18. prosinca 1996. Objavljen u Narodnim novinama – Međunarodni ugovori 02/97.

- Ugovor između Republike Hrvatske i Svete Stolice o gospodarskim pitanjima.¹²
- Osim ovih četiriju Međunarodna ugovora, Katolička crkva i Vlada Republike Hrvatske sklopili su:
- Ugovor između Katoličke crkve u Hrvatskoj i Vlade RH o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama (29. 1. 1999.);
- Sporazum o međusobnim odnosima između Hrvatske biskupske konferencije i Hrvatske radio-televizije (27. srpnja 2000.);¹³
- Sporazum o dušobrižništvu u kaznionicama, zatvorima i odgojnim zavodima (12. rujna 2002.);¹⁴
- Protokol o načinu upisa pravnih osoba Katoličke crkve u Evidenciju pravnih osoba Katoličke crkve u RH (12. rujna 2002.);¹⁵
- Sporazum o dušobrižništvu u bolnicama i ustanovama socijalne skrbi (31. listopada 2005.);¹⁶
- Sporazum o povratu crkvenih matičnih knjiga, knjiga stanja duša, ljetopisa i drugih knjiga koje su u vrijeme komunističkoga režima nezakonito oduzete Katoličkoj crkvi poslije 1945. godine (31. listopada 2005.).¹⁷

1. Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske

O četiri Međunarodna ugovora sklopljena između Svete Stolice i Republike Hrvatske puno toga je napisano i pojašnjeno. Stoga nam je namjera ovdje istaknuti, u kratkim crtama, samo one pravne elemente povezane s izražavanjem vjerske pripadnosti Katoličkoj crkvi te načinu prakticiranja katoličke vjere u različitim segmentima društvene zajednice.

Na temelju *Ugovora o pravnim pitanjima*, člankom 1., obje potpisnice obvezuju se da će: »međusobno surađivati u brizi za cjelovit duhovni i materijalni razvoj čovjeka u promicanju općega dobra«, poštujući načelo neovisnosti i samostalnosti. Time se, dakle, obje strane, i Katolička crkva i Republika Hrvatska, obvezuju da će

¹² Potpisan 9. listopada 1998. Objavljen u Narodnim novinama – Međunarodni ugovori 18/98.

¹³ *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, br. 2/2000., str. 3.-7. Ovaj *Sporazum* objavljen je i u: *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, HBK, Zagreb, 2001., str. 120.-124.

¹⁴ *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, br. 1/2002., str. 5.-6.

¹⁵ Objavljen je na dva mjesta i to u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, br.1/2002., str. 3.-4. te u: Narodne novine, Međunarodne novine, br. 15/2003.

¹⁶ *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, br. 1/2005., str. 3.-4.

¹⁷ *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 11/2005., str. 949;

»promicati takav razvoj u kojem svoje mjesto nalazi čovjekova duhovna i materijalna dimenzija«¹⁸, tj. promicanje cjelovitoga čovjekova razvoja.

U čl. 2. RH priznaje javnu pravnu osobnost ne samo Katoličke crkve u Hrvatskoj nego i »svih crkvenih ustanova, koje imaju takvu pravnu osobnost prema odredbama kanonskoga prava«. Time se Katoličkoj crkvi i njezinim ustanovama priznaje da su subjekt javnoga pravnog djelovanja koje je na opću korist i crkvene i društvene zajednice sa svim pravima i obvezama koja iz toga proizlaze. Kao posljedica ovoga članka sklopljen je gore spomenuti *Protokol* o načinu upisa pravnih osoba Katoličke crkve u Evidenciju pri Središnjem državnom uredu.

Kada se radi o slobodi Crkve pri obavljanju vlastitih bogoslužja, člankom 7. RH jamči sljedeće:

1. Republika Hrvatska jamči Katoličkoj crkvi slobodu obavljanja bogoštovlja.
2. Republika Hrvatska jamči nepovrjedivost mjesta za bogoštovlje: crkava, kapela te crkvenih prostora.
3. Samo zbog posebno važnih razloga, te s izričitim pristankom crkvene vlasti, ta mjesta mogu biti namijenjena u druge svrhe.
4. Nadležna tijela Republike Hrvatske mogu poduzeti sigurnosne mjere u tim mjestima i bez prethodne obavijesti nadležnih crkvenih vlasti, ako je to hitno zbog zaštite života i zdravlja ili zbog spasavanja dobara posebne povijesne i kulturne vrijednosti.
5. Prije održavanja bogoštovlja (kao u slučaju procesija, hodočašća i slično) na ostalim mjestima, osim na označenima u stavku 2., mjerodavne crkvene vlasti obavijestit će o tomu nadležna tijela Republike Hrvatske, kojima je dužnost osiguravati javni red i jamčiti sigurnost.

Članak 12., u stavku 1 istoga Ugovora izjavljuje: »Katoličkoj je crkvi zajamčena sloboda tiska, tiskanje i širenje knjiga, novina, časopisa, te druge djelatnosti povezane s njezinim poslanjem.« Nadalje, u stavku 2 Katoličkoj crkvi jamči se »pristup i na državna sredstva javnoga priopćavanja (novine, radio, televizija) ... također ima pravo osnivati i obavljati djelatnosti radija i televizije u skladu s odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske.« S ovim člankom povezan je i *Ugovor o suradnji na području odgoja i kulture*, u kojem se u čl. 12. stavak 1 Katoličkoj crkvi jamči »doličan pristup državnim sredstvima javnoga priopćavanja, a navlastito radiju i televiziji«. Stavkom 2 zajamčeno je pravo na posjedovanje vlastitih sredstava društvenog priopćavanja, a stavkom 3 RH će dosljedno »paziti da u sredstvima društvenoga priopćavanja budu poštivani osjećaji katolika i temeljne ljudske vrijednosti etičke

¹⁸ *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, HBK, Zagreb, 2001., str. 148.

i vjerske naravi«. Ovdje nije riječ o nikakvoj povlastici od strane države nego o temeljnom pravu vjerske slobode zajamčene Ustavom RH.

Vrativši se na *Ugovor o pravnim pitanjima*, čl. 13. govori o kanonskoj ženidbi i njezinim učincima na građanskom području, koje RH priznaje »ako ugovorne stranke nemaju civilne zapreke i ako su ispunjeni propisi predviđeni odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske«. Članak 13., stavak 4 kaže da se takve odluke »dostavljaju nadležnom državnom sudu radi primjene građanskih učinaka odluka, u skladu s odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske«. Očito je da se ovdje radi o nesakramentalnim ženidbama. Međutim, treba reći da je neriješeno pitanje priznavanja crkvenih sudova općenito na građanskom području.

Člankom 14. Katoličkoj crkvi priznaje se pravo osnivanja vjerničkih društava; osnivanje obrazovnih ustanova člankom 15. Na temelju ovoga članka potpisan je i *Ugovor između Katoličke crkve u Hrvatskoj i Vlade RH o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama* (29. 1. 1999.). Tim Ugovorom jamči se Katoličkoj crkvi slobodno i nesmetano provođenje vjeronauka u odgojno-obrazovnom sustavu, uzimajući u obzir vrijednosti kršćanske etike. To je potvrđeno i čl. 13. *Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj*. Nažalost, danas je sve više »političkih pritisaka« kojima se ovo pravo želi umanjiti i ograničiti. Zbog toga donosimo u cijelosti spomenuti članak 13. ovoga Zakona:

- »(1) Na traženje roditelja ili skrbnika u ustanovama predškolskoga odgoja, program predškolskoga odgoja sadrži vjerski odgoj. Vjerski se odgoj ustrojava sukladno zakonu te ugovorom između vjerske zajednice i Vlade Republike Hrvatske.
- (2) Na traženje roditelja ili skrbnika učenika mladih od 15 godina te na osnovi zajedničke izjave roditelja, odnosno skrbnika i učenika od 15 godina i starijih, u osnovnim školama i srednjim školama ustrojava se nastava vjeronauka kao izbornog predmeta, sukladno propisanom nastavnom planu i programu te ugovorom između vjerske zajednice i Vlade Republike Hrvatske.
- (3) Vjerski odgoj u ustanovama predškolskoga odgoja i nastavu vjeronauka u osnovnim i srednjim školama izvode osobe koje ispunjavaju uvjete utvrđene propisima i ugovorima iz stavka 1. i 2. ovoga članka.
- (4) Ministarstvo nadležno za predškolski odgoj, osnovno školstvo i srednje školstvo, na prijedlog vjerske zajednice, daje suglasnost na programe vjerskoga sadržaja koji se ostvaruju u ustanovama predškolskoga odgoja, donosi plan i program nastave vjeronauka u osnovnim školama i srednjim školama, te odobrava udžbenike i didaktička sredstva.

- (5) Vjerski odgoj u ustanovama predškolskoga odgoja i nastava vjeronauka u osnovnim školama i srednjim školama odvojeni su od vjerskog odgoja i vjeronauka u vjerskim zajednicama. Pod uvjetima iz stavka 1. i 2. ovoga članka djeca, odnosno učenici imaju pravo sudjelovati u predškolskom odgoju, odnosno nastavi vjeronauka bez obzira sudjeluju li u vjerskim aktivnostima koje se provode izvan predškolskog odgoja, odnosno osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja.«

Republika Hrvatska također jamči i pravo na dušobrižništvo vjernika u zatvorima, bolnicama, lječilištima, sirotištima te ustanovama za zdravstvenu i društvenu skrb (čl. 16.); pravo na osnivanje ustanova za karitativnu i društvenu skrb uz novčanu potporu RH iz državnog proračuna (čl. 17.).

Ugovorom o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i re-darstvenih službi Republike Hrvatske iz 1996. godine otvorio se put za osnivanje Vojnoga ordinarijata u RH od strane Svete Stolice. To je učinjeno 25. travnja 1997. godine, dekretom Kongregacije za biskupe *Qui successimus*.

2. Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica

Zbog političkih, društvenih i vjerskih prilika, ukazala se potreba donošenja novoga *Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica*. Izglasao ga je Hrvatski sabor na svojem zasjedanju 4. srpnja 2002. godine, a proglasio ga četiri dana kasnije, 8. srpnja. Spomenuti Zakon podijeljen je u četiri naslova te sadrži sveukupno 32 članka. Zbog velike važnosti ovoga Zakona, nakratko ćemo se zaustaviti na svakom od njegova četiri naslova.¹⁹

U prvom naslovu *Temeljne odredbe*, članak 1. definira pojam vjerske zajednice kao zajednicu »fizičkih osoba koje ostvaruju slobodu vjeroispovijesti jednakim obavljanjem vjerskih obreda i drugim očitovanjima svoje vjere upisane u Evidenciju vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj«. Sljedećim člankom RH omogućuje da svaka vjerska zajednica samostalno i slobodno određuje i uređuje svoju unutarnju organizaciju i strukturu vlasti i upravljanja. Članci 3-4 zabranjuju vjerskoj zajednici širenje netrpeljivosti i predrasuda bilo prema drugim vjerskim zajednicama bilo prema samim građanima te im zabranjuje djelovanja koja su protivna pravnom poretku, javnom moralu ili koja štete zdravlju. Članci 5-8 reguliraju pravnu osobnost vjerske zajednice, njezin upis u Evidenciju koje vodi ministarstvo nadležno za poslove opće uprave, naziv i obilježja vjerske zajednice. Zadnjim, 9. člankom, Vlada RH osniva Komisiju za odnose s vjerskim zajednicama i njoj prepušta sva ostala pitanja vezana s djelovanjem i položajem vjerskih zajednica.

¹⁹ Usp. Narodne novine, 83/02; 73/13

Drugi naslov, *Posebne odredbe*, u člancima 10-19 uređuje: obavljanje vjerskih obreda (čl. 10), osnivanje škola i učilišta (čl. 11), nepovrjedivost prostora vjerskih zajednica (čl. 12), vjerski odgoj i nastava vjeronauka (čl. 12), dušobrižnička pomoć u zdravstvenim, odgojnim i ustanovama socijalne skrbi (čl. 13-14), dušobrižništvo u kaznionicama i zatvorima (čl. 15), dušobrižništvo pripadnika Oružanih snaga i policije (čl. 16). zatim se uređuju načini stjecanja sredstava za djelovanje vjerskih zajednica (čl. 17), socijalna prava vjerskih službenika i polaznika vjerskih škola i učilišta (čl. 18) te odnos vjerskih zajednica prema sredstvima društvenog pripočavanja (čl. 19).

Evidencija vjerskih zajednica treći je naslov Zakona u kojem se u člancima 20-28 pravno regulira upis vjerskih zajednica u Evidenciju (čl. 20-22) te brisanje istih iz Evidencije (čl. 23-28).

U zadnjem naslovu *Prijelazne i završne odredbe*, čl. 29-32 donose uredbe o prijavi podataka vjerske zajednice Evidenciji radi ostvarivanja prava zajamčenih ovim Zakonom te se njegovim stupanjem na snagu ukida stari Zakon iz 1978. godine.

3. Evidencija i registracija vjerskih zajednica

Na temelju stavka prvog čl. 5. Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica, već postojeće vjerske zajednice, koje djeluju kao pravne osobe u RH, u trenutku stupanja na snagu ovoga Zakona, da bi im njihova pravna osobnost bila priznata i od strane države, potrebno je da se iste upiše u Evidenciju podnošenjem prijave za upis. Stavak drugi istog članka pravi razliku između već postojeće vjerske zajednice i zajednice vjernika koja ne djeluje kao vjerska zajednica ili će to tek postati, te propisuje da se takve novoosnovane zajednice vjernika upisuju u Evidenciju podnošenjem zahtjeva za upis. Predviđen je i vremenski period kao preduvjet za podnošenje zahtjeva, a to je najmanje pet godina djelovanje zajednice vjernika da bi se uopće moglo pristupiti njezinoj registraciji i evidenciji.

Prijava za upis ili zahtjeva za upis u Evidenciju podnosi se, na temelju čl. 6., ministarstvu za poslove opće uprave. U vrijeme proglašenja ovoga Zakona, to je bilo Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave a sada je nadležan Središnji državni ured za upravu.

Sam način upisa u Evidenciju i njegova tehnička procedura propisana je *Pravilnikom o obrascima i načinu vođenja evidencije vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj*, koji je donesen 9. siječnja 2003., stupio je na snagu osam dana od dana njegova objavljivanja u Narodnim novinama te sadrži četrnaest članaka.²⁰ Opća odredba Pravilnika

²⁰ Usp. Narodne novine, br. 9, od 17. siječnja, 24/04, 144/10

propisana je čl. 1.: »Ovim Pravilnikom propisuje se oblik i sadržaj obrasca evidencije vjerskih zajednica, prijave i zahtjeva za upis u evidenciju vjerskih zajednica, prijave za upis promjena u evidenciju vjerskih zajednica, sadržaj izvotka iz evidencije vjerskih zajednica, način podnošenja prijave i zahtjeva za upis u evidenciju vjerskih zajednica, te način upisa i vođenja evidencije vjerskih zajednica i brisanje vjerskih zajednica iz Evidencije vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj.«

Ostali članci 2-14 točno propisuju koji su to sve dokumenti potrebni za upis u Evidenciju, način upisa, tko može pokrenuti takav postupak i koje se pravne posljedice nakon upisa u Evidenciju. Evo ukratko najvažnijih elemenata Pravilnika:

Čl. 4. govori o sadržaju Evidencije i potrebnim podacima koji moraju biti uneseni:

1. Evidencijski broj
2. Datum upisa
3. Naziv
4. Naziv vjerske zajednice čiji se organizacijski oblik upisuje u evidenciju
5. Adresa sjedišta
6. Služba ovlaštene osobe za zastupanje
7. Brisanje iz evidencije

Ukoliko se radi o već postojećoj vjerskoj zajednici, tada je ona morala podnijeti prijavu za upis u Evidenciju u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica. To su učinile mnoge vjerske zajednice, osim Katoličke crkve i Srpske pravoslavne crkve. Naime, na temelju Međunarodnog ugovora o pravnim pitanjima, sklopljena 1996. godine između RH i Svete Stolice, Vlada RH i HBK sklopile su poseban Protokol o načinu upisa pravnih osoba Katoličke crkve. Prema tomu, Katolička crkva nije bila dužna slijediti odredbe Zakona o vjerskim zajednicama iz 2002. godine, a »razlog tomu treba tražiti u tomu što su biskupije Katoličke crkve u Hrvatskoj osnovane odgovarajućim pravnim aktima Svete Stolice, koja je, uz ostalo, subjekt međunarodnoga prava. Sjedište Katoličke crkve u Hrvatskoj nije u Zagrebu, nego u Rimu, pa su njezini organizacijski oblici (biskupije, župe i dr.) upisani u posebnu Evidenciju.«²¹

Kada je riječ o Srpskoj pravoslavnoj crkvi u RH, ona nije upisana u Evidenciju kao cjelovita vjerska zajednica, nego su u spomenutu Evidenciju pri Središnjem državnom uredu upisani samo njezini organizacijski oblici, kao što su eparhije, parohije i druga crkvena tijela te crkve koje djeluju na području Republike Hrvatske. U ovom

²¹ V. LONČAREVIĆ, *Pravni položaj Crkava i vjerskih zajednica te njihovo stjecanje pravne osobnosti u Republici Hrvatskoj*. Tekst je objavljen na internetu, a može se pronaći na internetskoj stranici: www.reformator.hr.

slučaju postupak nije obavljen na temelju *Zakona o vjerskim zajednicama*, nego na temelju Ugovora između Vlade RH i Srpske pravoslavne crkve u RH o pitanjima od zajedničkoga interesa, sklopljena 12. prosinca 2002. godine. Sukladno čl. 2. ovoga Ugovora, ugovorne strane »suglasne su da je Srpska pravoslavna crkva u Hrvatskoj imala pravnu osobnost i prije stupanja na snagu Zakona«. Ovdje se misli na Zakon o vjerskim zajednicama iz 2002. godine. Razlog ove posebnosti ne leži u tomu što se središte Srpske pravoslavne crkve nalazi izvan granica RH, tj. u Beogradu., nego u tomu što ona nije subjekt međunarodnoga prava u statusu države.

S obzirom na novoosnovane vjerske zajednice, nakon stupanja na snagu *Zakona o vjerskim zajednicama* iz 2002. godine, čl. 7. propisuje da prijavu ili zahtjev za upis u Evidenciju podnosi osoba koja prema službi zastupa vjersku zajednicu ili zajednicu vjerskih zajednica. Uz zahtjev za upis u Evidenciju, koja se podnosi Ministarstvu za upravu, odnosno Središnjem državnom uredu, moraju se priložiti i sljedeći dokumenti:

- obrazac iz kojega je vidljivo da vjerska zajednica ima najmanje 500 vjernika;
- akt iz kojega je vidljiv sadržaj i način očitovanja vjere, obavljanja vjerskih obreda, područje i način djelovanja vjerske zajednice;
- akt iz kojega je vidljivo da je novoosnovana vjerska zajednica kao vjerska zajednica prije podnošenja zahtjeva bila upisana u registar udruga najmanje pet godina.

Stavak 8. istoga članka određuje da, ukoliko se radi o novoosnovanoj vjerskoj zajednici koja je dio vjerske zajednice sa sjedištem u inozemstvu, tada se zahtjevu za upis u Evidenciju mora priložiti i suglasnost središnjega tijela vjerske zajednice sa sjedištem u inozemstvu i ovjereni prijevod suglasnosti na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu. Svi prilozi dostavljaju se u izvorniku ili ovjerenom prijepisu ili presliku (stavak 9).

4. Ugovori ostalih vjerskih zajednica s Republikom Hrvatskom

Kako smo već rekli, člankom 9. spomenutoga Zakona o vjerskim zajednicama osnovala se Komisija za odnose s vjerskim zajednicama. Upravo s tom Komisijom bilo koja vjerska zajednica može sklopiti Ugovor te time urediti svoj pravni položaj, prava i obveze u RH. Osim Katoličke crkve i njezinih Međunarodnih ugovora s Vladom RH, još su neke vjerske zajednice uredile svoj pravni status. Evo tih Ugovora:

- Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Srpske pravoslavne crkve u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkoga interesa;²²

²² Potpisan 20. prosinca 2002. Objavljen u Narodnim novinama 196/2003.

- Ugovor između Vlade Republike Hrvatske Islamske zajednice u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkoga interesa;²³
- Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Evangeličke crkve u Republici Hrvatskoj i Reformirane kršćanske crkve u Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkoga interesa;²⁴
- Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Evandeoske (pentekostalne) crkve u Republici Hrvatskoj, Kršćanske adventističke crkve u Republici Hrvatskoj i Saveza baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkoga interesa. Isti Ugovor potpisali su i Savez Kristovih pentekostalnih crkava, Crkva Božja, Reformni pokret adventista sedmog dana te Kristove crkve;²⁵
- Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Bugarske pravoslavne crkve u Republici Hrvatskoj, Hrvatske starokatoličke crkve i Makedonske pravoslavne crkve u Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkoga interesa.²⁶

Važnost ovih Ugovora u pravnom je reguliranja djelovanja spomenutih vjerskih zajednica te mogućnost provođenja npr. vjerske pouke u školama, priznavanje crkvenih vjenčanja s pravnim učincima na građanskom području, pravo na dobivanje sredstava iz državnoga proračuna, itd.

Na temelju izvješća Hrvatskoga sabora, prihvaćena 5. ožujka 2008. godine na 3. sjednici njegova zasjedanja, u Evidenciju pri Središnjem državnom uredu za upravu Republike Hrvatske upisane su 42 vjerske zajednice. One su podijeljene u tri grupe prema nejasnim kriterijima Vlade RH. Od tog broja, 11 vjerskih zajednica ima svoje europske korijene:

1. Katolička crkva
2. Srpska pravoslavna crkva u Republici Hrvatskoj
3. Evangelička crkva u Republici Hrvatskoj
4. Reformirana kršćanska (kalvinska) crkva u Hrvatskoj
5. Islamska zajednica u Republici Hrvatskoj
6. Bugarska pravoslavna crkva u Republici Hrvatskoj
7. Crnogorska pravoslavna crkva u Hrvatskoj
8. Makedonska pravoslavna crkva u Republici Hrvatskoj
9. Hrvatska starokatolička crkva

²³ Potpisan 20. prosinca 2002. Objavljen u Narodnim novinama 196/2003.

²⁴ Potpisan 4. srpnja 2003. Objavljen u Narodnim novinama 196/2003.

²⁵ Potpisan 4. srpnja 2003. Objavljen u Narodnim novinama 196/2003.

²⁶ Potpisan 29. listopada 2003. Objavljen u Narodnim novinama 196/2003.

10. Koordinacija židovskih općina u Republici Hrvatskoj²⁷

11. Židovska vjerska zajednica Bet Israel u Hrvatskoj.

Zatim je upisano i 7 vjerskih zajednica ukorijenjenih na hrvatskom području:

1. Evanđeoska pentekostna crkva u Republici Hrvatskoj
2. Kršćanska adventistička crkva u Republici Hrvatskoj
3. Savez baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj
4. Kristove crkve u Republici Hrvatskoj
5. Crkva Božja u Republici Hrvatskoj
6. Savez Kristovih pentekostnih crkava u Republici Hrvatskoj
7. Reformni pokret adventista sedmoga dana.

Na koncu, u Evidenciju su registrirane i 24 nove vjerske zajednice koje djeluju u RH:

1. Kršćanska neopentekostalna crkva u Republici Hrvatskoj
2. Kristova duhovna crkva »Malokrštenih«
3. Novoapostolska crkva u Republici Hrvatskoj
4. Crkva cjelovitog evanđelja
5. Reformatska kršćanska crkva Mađara u Republici Hrvatskoj
6. Protestantska reformirana kršćanska crkva u Republici Hrvatskoj
7. Jehovini svjedoci-kršćanska vjerska zajednica
8. Evangelička crkva valdese
9. Evangelička metodistička crkva u Hrvatskoj
10. Crkva Kristovih učenika
11. Neovisna baptistička crkva
12. Savez crkava Riječ Života
13. Međunarodna ujedinjena pentekostna crkva u Republici Hrvatskoj
14. Kršćanska proročka crkva
15. Slobodna katolička crkva
16. Crkva Radosna vijest
17. Evanđeoski kršćani

²⁷ U Republici Hrvatskoj prisutne su sljedeće židovske općine: Židovska općina Daruvar, Židovska općina Dubrovnik, Židovska općina Koprivnica, Židovska općina Osijek, Židovska općina Rijeka, Židovska općina Slavonski Brod, Židovska općina Split, Židovska općina Virovitica, Židovska općina Zagreb, Židovska općina Čakovec.

18. Crkva Isusa Krista Svetaca posljednjih dana
19. B'ahai zajednica Hrvatske
20. Hinduistička vjerska zajednica Hrvatske
21. Vaišnavska vjerska zajednica u Republici Hrvatskoj
22. Budistička vjerska zajednica Dharmaloka
23. Scijentološka crkva u Hrvatskoj
24. Univerzalni život.

Osim navedenih registriranih vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj, također su prisutne i neregistrirane vjerske zajednice koje zbog određenih razloga ne žele pristupiti Evidenciji ili im je zahtjev za upis u spomenutu Evidenciju odbijen. Kao primjer navodimo Kristovu Duhovnu crkvu u Hrvatskoj te Nazarensku vjersku zajednicu.²⁸

5. Udruga za vjersku slobodu

Temeljem čl. 43. Ustava Republike Hrvatske, kojim se jamči pravo na slobodno udruživanje za socijalna, gospodarska, politička, nacionalna, kulturna ili druga uvjerenja i ciljeve, 14. veljače 1994. godine osnovana je nevladina i neprofitna organizacija pod nazivom *Udruga za vjersku slobodu u Republici Hrvatskoj*. Članovi su ove udruge vjernici, svećenici i vjerski djelatnici različitih vjerskih zajednica. Osim njih, njezini su članovi i oni koji ne pripadaju ni jednoj vjerskoj zajednici te ateisti.

Četiri godine kasnije, točnije 8. siječnja 1998., Udruga je usvojila Statut²⁹ koji je prihvaćen od svih njezinih prisutnih članova. Statut sadrži 36 članaka podijeljenih u 11 naslova. Članak 1. Statuta opisuje razlog i svrhu njezina postojanja:

»Udruga za vjersku slobodu u Republici Hrvatskoj multikonfesionalna je, nevladina, neduhovna, humana udruga građana Republike Hrvatske koja se rukovodi načelima iz ovoga Statuta. Udruga za vjersku slobodu u Republici Hrvatskoj može surađivati sa sličnim udrugama u Hrvatskoj, nacionalnim i međunarodnim udrugama i ustanovama u svijetu i povezivati se s njima.«

Zatim se čl. 6. definiraju ciljevi Udruge:

»Promicanje, zastupanje i obrana vjerskih prava i sloboda svake osobe u Republici Hrvatskoj u skladu s načelima Opće deklaracije UN o ljudskim

²⁸ Usp. J. MILIĆ, Pravni i činjenični status vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj, u: *Hrvatska pravna revija*, (2008.)3, str. 9.-15., ovdje 9.-10.

²⁹ Udruga je otvorila i svoju internetsku stranicu na kojoj se mogu pronaći svi podatci i relevantni dokumenti za rad same udruge. Usp. www.vjerska-sloboda.hr

pravima (1948.), Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.), Međunarodnog pakta UN o građanskim i političkim pravima (1966.), Deklaracije UN o eliminaciji svih oblika nesnošljivosti i diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja (1981.), i sličnih međunarodnih dokumenata.«

Zanimljive su i zadaće koje si je Udruga postavila u čl. 7.:

1. širenje informacija i znanja o vjerskoj slobodi kao osnovnom ljudskom pravu;
2. razvijanje prijateljskih i tolerantnih odnosa u duhu humanih načela;
3. djelovanje u duhu snošljivosti, razumijevanja i suživota;
4. pripremanje stručnih i znanstvenih radova o biti i važnosti vjerske slobode, o vjerskoj jednakosti, kao i obznanjivanje rezultata istraživanja;
5. širenje spoznaja o vjerskim slobodama na međunarodnoj razini;
6. suprotstavljanje svakoj vrsti diskriminacije i nesnošljivosti poradi vjere ili uvjerenja;
7. podupiranje ljudskih prava i prava na vjersku slobodu u Hrvatskoj i u svijetu;
8. proširenje utjecaja i povećanje broja članstva Udruge u svim županijama na cjelokupnom području Republike Hrvatske.

Modus operandi ostvarivanja ciljeva Udruge donosi čl. 8.:

1. organiziranjem informativnih i obrazovnih seminara, simpozija, znanstvenih skupova i kongresa o vjerskoj slobodi, javnih tribina i kulturnih priredbi;
2. osnivanjem komisija s posebnim zadacima;
3. obznanjivanjem deklaracija, stavova i izvješća;
4. izdavanjem glasila »SAVJEST I SLOBODA« i »VJERSKA SLOBODA«, kao i drugih izdanja;
5. korištenjem i pristupom sredstvima javnog priopćivanja;
6. suradnjom s državnim, međudržavnim i nevladinim organizacijama i ustanovama za praćenje i poboljšanje vjerske slobode i ljudskih prava u Hrvatskoj i svijetu;
7. praćenjem, izučavanjem i analizom vjerskih sloboda;
8. zajedničkom i pojedinačnom promidžbom ciljeva Udruge, kao i potrebe i svrshodnosti postojanja Udruge;
9. osnivanjem županijskih udruga.

U ostalim člancima, Statut uređuje pitanja oko članstva u Udruzi, njezinim tijelima, skupštini, glavnom odboru, nadzornom odboru, odboru časti, podružnicama udruge te njezinoj imovini.

6. Zakon o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj

Prvi Zakon o blagdanima proglašen je 1991. godine. Do danas doživio je više izmjena i dopuna. U Ugovoru o pravnim pitanjima, člankom 9., Katolička crkva i Republika Hrvatska dogovorile su se o neradim danima, a to su nedjelje i svetkovine, ostavljajući prostor za moguće promjene neradnih dana i zajednički dogovor. Na temelju toga, aktualni pročišćeni tekst donio je Hrvatski sabor 14. studenog 2002. godine. Sastoji se od 7 članaka. Prvi članak uređuje blagdane kao neradne dane:

– 1. siječnja	– Nova godina
– 6. siječnja	– Bogojavljanje ili Sveta tri kralja
– Uskrсни ponedjeljak	– drugi dan Uskrsa
– Tijelovo	
– 1. svibnja	– Praznik rada
– 22. lipnja	– Dan antifašističke borbe
– 25. lipnja	– Dan državnosti
– 5. kolovoza	– Dan pobjede i domovinske zahvalnosti
– 15. kolovoza	– Velika Gospa
– 8. listopada	– Dan neovisnosti
– 1. studenoga	– Svi sveti
– 25. i 26. prosinca	– božićni blagdani.

Drugi članak odnosi se na spomendane u RH, a to su dva: dan spomena na hrvatske žrtve u borbi za slobodu i nezavisnost koji se slavi u nedjelju najbližu 15. svibnju te Dan Hrvatskog sabora, 30. svibnja. Treći članak uređuje da su slobodni ne raditi oni građani koji slave Božić i Uskrs po Julijanskom kalendaru, zatim građani islamske vjeroispovijesti u dane Ramazanskog bajrama i Kurban bajrama te građani židovske vjeroispovijesti u dane Roš Hašane i Jom Kipura. Članak 5. propisuje da zaposlenici imaju pravo na naknadu plaće gore spomenutih neradnih dana.

7. Popis stanovništva 2011.

Prema još uvijek nepotpunim podacima popisa stanovništva iz 2011. godine, struktura stanovništva prema vjeroispovijesti u RH jest sljedeća: katolici 86,28 %, pravoslavci 4,44 %, protestanti 0,44 %, ostali kršćani 0,30 %, muslimani 1,47 %, židovi 0,01 %, istočne religije 0,06 %, ostale religije 0,06 %, agnosticici i skeptici 0,06 %, nisu vjernici ni ateisti 3,81 %, ne izjašnjavaju se 2,17%, nepoznato 0,29 %.

Donosimo i usporednu tablicu s rezultatima iz 2001. godine.

	Popis 2001.		Popis 2011.	
	Broj	%	Broj	%
Republika Hrvatska	4.437.460	100,00	4.284.889	100,00
Katolici	3.903.551	87,97	3.697.143	86,28
Pravoslavci	195.969	4,42	190.143	4,44
Protestanti	11.824	0,27	14.653	0,34
Ostali kršćani	10.569	0,24	12.961	0,30
Muslimani	56.777	1,28	62.977	1,47
Židovi	495	0,01	536	0,01
Istočne religije	969	0,02	2.550	0,06
Ostale religije, pokreti i svjetonazori	524	0,01	2.555	0,06
Agnostici i skeptici	1.547	0,03	32.518	0,76
Nisu vjernici i ateisti	98.376	2,22	163.375	3,81
Ne izjašnjavaju se	130.985	2,95	93.018	2,17
Nepoznato	25.874	0,58	12.460	0,29

8. Vijeće Europske unije

Vijeće Europske unije sastalo se 24. lipnja 2013. godine u Luxembourg³⁰. Na tom sastanku Ministarstvo vanjskih poslova istoga vijeća donijelo je i usvojilo Smjernice o promicanju i zaštiti prava na slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja.³¹

³⁰ Vijeće Europske unije tijelo je u kojem se neposredno izražavaju interesi država članica Europske unije. To je mjesto gdje se najučinkovitije uspostavlja međusobna suradnja i dogovori između vlada država članica. Ono donosi zakonodavne odluke u EU i zaključuje ugovore s trećim državama. Od 1993. godine naziva se i Vijećem ministara. Posebnost Vijeća EU ogleda se i u njegovu sastavu. Pravno gledajući, Vijeće je jedinstveno tijelo, a u stvarnosti se sastoji od više vijeća. Naime, ministarski sastav mijenja se ovisno o temi o kojoj se raspravlja. U pravilu u radu Vijeća sudjeluju ministri vanjskih poslova. Međutim, kada se raspravlja o poljoprivredi, sudjeluju ministri poljoprivrede, kada se radi o prometu, sudjeluju ministri zaduženi za transport i sl. Zato je i skovan naziv *Vijeće s bezbroj lica*. Dužnost predsjedavajućeg Vijeća naizmjenično obnašaju države članice u trajanju od po šest mjeseci (od 1. siječnja do 30. lipnja, te 1. srpnja do 31. prosinca). Trenutno ovim Vijećem predsjedava Litva.

³¹ Council of The European Union, *EU Guidelines on the promotion and protection of freedom of religion or belief*, FOREIGN AFFAIRS Council meeting, Luxembourg, 24 June 2013. objavljen na internet-skoj stranici Vijeća europske unije: www.consilium.europa.eu/

Smjernice se sastoje od 71 broja koji, podijeljeni u 3 velika poglavlja, pojašnjavaju razlog donošenja tih Smjernica, njezine bitne svrhe i područja djelovanja te na koncu odgovornosti samih državnih institucija u zaštiti ljudskih prava i sloboda.

U Uvodu Smjernica, u broju 1, kaže se da je pravo na slobodu misli, savjesti, vjeroispovijesti ili uvjerenja (*Freedom of Religion or Belief*) temeljno opće pravo svakog čovjeka koje poštuje različitost. Vršenje toga prava pridonosi demokraciji, razvoju, vladavini prava, mira i stabilnosti. Kršenje toga istog prava može dovesti do netolerancije čije su posljedice moguća nasilja i sukobi. To pravo na vjeroispovijest ili uvjerenje pripada svakom čovjeku, nastavlja broj 2 Smjernica, i to kao pojedincu ili kao članu vjerske zajednice. Osim toga, slobodno ga vrši bilo privatnim ili javnim štovanjem kroz obrede, praksu i poučavanje, bez straha od zastrašivanja, diskriminacije, nasilja ili napada. Osobe koje mijenjaju ili napuštaju svoju vjeru, kao i osobe koje nemaju teistička uvjerenja ili se deklariraju kao ateisti, trebaju biti jednako zaštićeni, kao i ljudi koji ne ispovijedaju nikakvu vjeru ili uvjerenja, završne su riječi ovoga broja.

Broj 3 zaključuje da su prekršaji ili zlouporabe slobode vjeroispovijesti ili uvjerenja, bilo od strane državnih ili nedržavnih aktera, široko rasprostranjeni i složeni te imaju utjecaja na ljude diljem svijeta, pa tako i Europe.

Kao primjer prekršaja i zlouporaba vjerske slobode ili uvjerenja navodimo skup održan ove godine, 19. travnja, u Rimu pod naslovom »Vjerska sloboda danas«. ³² Na tom skupu, pod pokroviteljstvom Papinskoga vijeća za kulturu, prof. Brian J. Grim, govoreći o svojem istraživanju vjerskih sloboda u svijetu, rekao je da je više od 5 milijardi ljudi izloženo njezinu ograničavanju. Konkretnije, u 76% od 198 država svijeta prisutne su neke od oblika ograničenja ili kršenja prava na vjersku slobodu.

Pod naslovom Svrha i djelokrug, u brojevima 4-8 Smjernica, sve članice EU obvezale su se poštivati, štiti i promicati slobodu vjeroispovijesti ili uvjerenja unutar svojih granica, i to na temelju načela jednakosti, univerzalnosti i nediskriminacije. Ukoliko dođe do kršenja prava na slobodu vjeroispovijesti, EU namjerava pomoći u sprječavanju i kršenju tog prava na pravovremen, dosljedan i koherentan način, jamčeći pravo bili pojedinca bilo zajednice slobodno vjerovati ili ne, dok ista EU ostaje nepristrana prema bilo kojoj vjeroispovijesti ili uvjerenju.

Zaključak

Govor o vjerskoj slobodi i njezinu konkretnom očitovanju i življenju u različitim segmentima društvene zajednice zahtjevan je i ozbiljan. To su prepoznala oba za-

³² Više o ovom skupu pogledaj na službenoj stranici: <http://www.tedxviadellaconciliazione.com>.

konodavca, i crkveni i državni, u proglašenim pravnim odredbama kojima štite i garantiraju temeljno pravo čovjeka na slobodu vjere, savjesti i vjeroispovijesti.

Kako smo vidjeli, crkveni Zakonodavac u svojim kanonima prati pojedinca i zajednicu u njihovu slobodnom vjerskom izražavanju i sazrijevanju, stvarajući im za to potreban prostor djelovanja navještajem Božje Riječi, liturgijskim okupljanjem crkvene zajednice u slavljenju sakramenata te promicanjem one vjere koju Katolička crkva preko njih ispovijeda. Stoga možemo reći da je aktualni ZKP mnogim pravnim odredbama posvetio puno pažnje i očinske brige prema dostojanstvu ljudske osobe i ostvarivanju njezinih temeljnih prava i sloboda, napose slobode izražavanja vjere i pripadnosti Katoličkoj crkvi.

S obzirom na zakonodavstvo Republike Hrvatske i njezin odnos prema vjerskoj slobodi, smatramo da RH svojom pravnim regulativom svakom građaninu garantira pravo na slobodno izražavanje vjere i vjerskoga uvjerenja. Isto tako, sve vjerske zajednice koje djeluju na njezinu području, imaju pravo na slobodno i nesmetano djelovanje u različitim područjima ljudskoga života kao što su odgojno-obrazovne ustanove, socijalno-zdravstvena zaštita i skrb, dušobrižništvo vojno-redarstvenih snaga, pristup sredstvima društvenoga priopćavanja itd.

Na svakom građaninu RH, odnosno članu bilo koje vjerske zajednice, imperativ je poštivati prava i slobode svakog čovjeka te po svojoj savjesti živjeti ih i štiti, poštujući različitost drugoga bez obzira na njegovu rasnu, spolnu, dobnu i vjersku pripadnost.

RELIGIOUS FREEDOM IN THE CODE OF CANON LAW AND THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF CROATIA

Zdenko Ilić*

Summary

Man as a rational being, fulfills himself and his existence through the categories of space and time; space in a social and religious community and at a specific point of time in which he lives. Because, by his nature, he seeks to fulfill himself in the fullness, both communities – social and religious – have a great responsibility to help him, especially through certain legal expressions by which they guarantee and give him the rights to achieve it. One of those rights is freedom of religion and to profess that religion. Therefore, this article seeks to outline all these legal ways in which man – person – believer – has the freedom and the right to profess his religious beliefs and to live according to his conscience, and according to the canonical norms or the state laws. The first part of the paper deals with the legislation of the Catholic Church and its legal regulation of the freedom of expression and living personal and mutual faith. The second part examines the Republic of Croatia's approach to religious freedom in general, expressed in particular laws and acts, and also areas in which religious communities that are present on its territory can freely act.

Keywords: *human rights, religious freedom, conscience, the Catholic Church, the Code of Canon Law, Legislation of the Republic of Croatia, religious communities, treaties, laws.*

* Dr. sc. Zdenko Ilić, J. J. Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology in Đakovo, P. Preradovića 17, 31400 Đakovo, Croatia, zdenko.ilic@os.t-com.hr